

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE**

**FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

Evidenčné číslo: 128017

**PODNIKANIE FORMOU SAMOSTATNE
HOSPODÁRIACICH ROĽNÍKOV NÁZOV PRÁCE**

2010

Zuzana Pekarová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**PODNIKANIE FORMOU SAMOSTATNE
HOSPODÁRIACICH ROĽNÍKOV**

Bakalárska práca

Študijný program:	Manažment rozvoja vidieckej krajiny a vidieckeho turizmu
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra práva
Školiteľ:	Ing. Jarmila Lazíková, PhD.
Konzultant:	Ing. Michal Srholec

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Zuzana Pekarová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Podnikanie formou samostatne hospodáriacich roľníkov“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 15. mája 2010

.....

autor bakalárskej práce

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani **Ing. Jarmile Lazíkovej, PhD.** za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej bakalárskej práce.

Rovnako ďakujem pánovi **Františkovi Pollákovi** pracovníkovi Mestského úradu Skalica za jeho ochotu a nezištnú pomoc pri poskytovaní potrebných údajov použitých pri vypracovaní bakalárskej práce.

Abstrakt

Transformácia celej ekonomiky a teda aj poľnohospodárstva umožnila vznik nových foriem súkromného podnikania, kam sa úspešne zaradili aj samostatne hospodáriaci roľníci. Cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať súčasný stav ich podnikania a následné zistenie pozitívnych i negatívnych faktorov. K dosiahnutiu stanoveného cieľa bol zvolený dotazníkový prieskum a osobné rozhovory so samostatne hospodáriacimi roľníkmi. Výsledkom práce bolo zistenie, že podnikanie touto formou v západnom cípe Slovenska v meste Skalica sa dnes uskutočňuje najmä ako vedľajšie zamestnanie na menších výmerách pôdy ako tomu bolo na začiatku podnikania.

Abstrakt

Transformation of the whole economy and thus agriculture has allowed the creation of new forms of entrepreneurship, where also self-employed farmers successfully included. The goal of the bachelor work was to analyze the current state of their business and the subsequent discovery of positive and negative factors. To achieve the objective were chosen a questionnaire survey and personal interviews with self-employed farmers. The results of this work was that this form of business in western corner of Slovakia in the town of Skalica is now mainly carries out as a side job in the smaller area of land as it was at the beginning of the business.

Kľúčové slová

SHR, poľnohospodárstvo, dotácie, transformácia ekonomiky, poľnohospodárska pôda, dotazník

ZOZNAM POUŽITÝCH OZNAČENÍ

SHR – Samostatne hospodáriaci roľník

p.p. – poľnohospodárska pôda

PPA – Pôdohospodárska platobná agentúra

CHKO – Chránená krajinná oblasť

k.ú. – katastrálne územie

MSP – malé a stredné podnikanie

OBSAH

Úvod	1
1. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	3
1.1 Transformačný proces a jeho vplyv na podnikanie.....	3
1.2 Podnikanie a podnikateľ.....	4
1.3 Poľnohospodárska výroba vykonávaná podnikateľom	6
1.4 Samostatne hospodáriaci roľníci	7
1.5 Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a jej následný vplyv na podnikanie	8
1.6 Podpora podnikateľských subjektov	10
1.7 Výhody a nevýhody podnikania v poľnohospodárstve.....	13
2. Cieľ práce	17
3. Materiál a metódy	18
4. Výsledky práce	19
4.1 Vývoj poľnohospodárstva	19
4.2 Podnik a podnikanie	20
4.3 Rozvoj SHR a poskytovanie podpôr v poľnohospodárstve	22
4.4 Vymedzenie územia a jeho charakteristika.....	26
4.4.1 Hospodárstvo.....	26
4.5 Vývoj SHR v meste Skalica.....	27
4.6 Charakteristika respondentov	28
4.6.1 Všeobecné údaje o respondentoch	28
4.6.2 Podnikanie v primárnom sektore	29
4.6.3 Druh práce SHR	29
4.6.4 Možnosti pokračovania v podnikaní formou SHR.....	30
4.7 Využitie poľnohospodárskej pôdy	31
4.7.1 Štruktúra poľnohospodárskej pôdy	33
4.7.2 Štruktúra rastlinnej výroby.....	33
4.7.3 Štruktúra živočíšnej výroby	34
4.8 Služby poskytované SHR.....	35
4.9 Štruktúra mechanizácie	35
4.10 Realizácia produktov rastlinnej a živočíšnej výroby	36
4.11 Poradenské služby	37
4.12 Podporné prostriedky	38

4.13 Návrhy a pripomienky na zlepšenie situácie SHR v meste Skalica.....	39
5. Návrh na využitie výsledkov	40
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	44
Prílohy	48
Príloha č.1	49

ÚVOD

Poľnohospodárska pôda je základným výrobným faktorom. Podmieňuje existenciu dvoch hlavných odvetví poľnohospodárskej výroby, a to rastlinnej a živočíšnej výroby. Poľnohospodárske odvetvie zaradujeme medzi odvetvia spadajúce pod primárny sektor národného hospodárstva ovplyvňované prírodnými a klimatickými podmienkami krajiny. Primárne odvetvia patria medzi najdôležitejšie odvetvia, pretože ich hlavnou úlohou je zabezpečiť dostatok kvalitných, cenovo prístupných a zdravotne nezávadných potravín pre všetkých obyvateľov daného štátu. Poľnohospodárstvo ako také je kapitálovo veľmi náročné, s nízkym podielom pridanej hodnoty. Ceny produkcie sú oveľa nižšie ako by sa dalo očakávať. Za nevýhodu sa považuje aj pomalá reprodukcia. Výsledkom týchto faktorov je nižšia ekonomická efektívnosť výrobného procesu.

Rok 1989 znamenal značný zásah do poľnohospodárstva prostredníctvom transformácie celého národného hospodárstva. Po roku 1989 prišlo k veľkým zmenám. Začiatok procesu reštitúcie v poľnohospodárstve je spätý s prijatím zákona 229/ 1991 Zb. o vyjasnení vlastníckych vzťahov k pôde a ostatnému poľnohospodárskemu majetku. Vysporiadanie vlastníckych nárokov bolo časovo náročné, pretože chýbalo mnoho dokumentov, ktoré by podporili reštitučné nároky majiteľov. I keď tento proces začal prebiehať v 90. rokoch, ešte stále nie je ukončený. Pretrvávajúca stagnácia na trhu s poľnohospodárskou pôdou brzdí rozvoj poľnohospodárstva, vidieka i podnikanie na pôde sa pripisuje neustálej novelizácii resp. prijímaniu nových zákonov, ktoré by mali vyriešiť pretrvávajúce problémy.

Následné politické a sociálno – ekonomické zmeny umožnili vytvorenie prostredia pre súkromné vlastníctvo a podnikanie. V novo vzniknutej podnikateľskej štruktúre majú významné postavenie samostatne hospodáriaci roľníci. Ich rozvoj bol podporovaný vládou hospodárskou politikou, ktorá poskytovala SHR a vlastníkom pôdy rôzne zvýhodnenia. Podnikateľské prostredie, v ktorom sú SHR úspešný, je podmienené minimalizáciou administratívnych činností a legislatívnych bariér pri začatí podnikateľskej činnosti.

Podmienky pre vznik samostatne hospodáriacich roľníkov upravuje zákon č. 219/ 1991 Zb., ktorý definuje SHR a zároveň upravuje vzťahy medzi nimi navzájom.

V dnešnej dobe sú SHR schopní prekonávať riziká, ktoré prináša so sebou konkurenčný trh a trhová ekonomika.

1. PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1. 1. Transformačný proces a jeho vplyv na podnikanie

Bojňanský, J., Hacherová, Ž., Hulík, R. (2006) sa zhodli, že transformačný proces v poľnohospodárskej prvovýrobe uskutočnený na začiatku 90-tych rokov spôsobil vznik nových organizačno – právnych foriem podnikania. Existujúca organizačná štruktúra podnikových celkov pred rokom 1989 podmienila transformáciu poľnohospodárskych družstiev a poľnohospodárskych štátnych majetkov na menšie subjekty. S uvedeným procesom bola automaticky spojená majetková a kapitálová dekoncentrácia veľkoplošného hospodárenia uvedených poľnohospodárskych subjektov.

V správe **Ministerstva pôdohospodárstva SR (2007)** sa uvádza, že v transformačnom procese sa rozšírili uplatnené právne formy podnikania, uskutočnila sa transformácia vlastníctva družstiev a privatizácia štátnych majetkov. Priemerná koncentrácia podnikov sa znížila. Reštrukturalizáciu podnikovej sféry ovplyvnilo stratové hospodárenie odvetvia v rokoch 1991-2000. Novozaložené subjekty uprednostnili v podmienkach vysokej rizikovosti poľnohospodárskej najmä právne formy s nižšou mierou osobnej zodpovednosti za záväzky podniku.

Farmy neregistrovaných fyzických osôb predstavujú domácnosti s poľnohospodárskou výrobou, ktoré splnili minimálne limity pre zaradenie do Agrocenzusu. Registrované fyzické osoby podnikajú zvyčajne v právnej forme samostatne hospodáriaci roľník (SHR), iné právne formy majú zanedbateľný význam (živnostníci a osoby so slobodným povoláním). Počet SHR má klesajúci trend pri súbežnom raste obrábanej poľnohospodárskej pôdy. SHR celkom hospodária rentabilne a časť subjektov zvyšuje podnikovú koncentráciu. Zanikajú najmä menšie hospodárstva, ktoré začali hospodáriť bez reálnych predpokladov pre úspešné hospodárenie.

Podľa **Mižičkovej, E., Ubrežiovej, I. (2004)** slovenskí poľnohospodári zaistili v uplynulých rokoch sebestačnosť v základných poľnohospodárskych produktoch.

V súčasnosti hospodária v nových podmienkach, budujú konkurencieschopné podniky a pripravujú sa na podnikanie podľa pravidiel platných v Európskej únii. Od roku 1990 sa zmenila aj štruktúra výrobcov. K transformačným družstvám pribudli obchodné spoločnosti a podniky fyzických osôb – samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí využívajú predvstupové obdobie na úspešné zaradenie sa medzi farmárov, ktorí pravidlá trhovej ekonomiky a existenciu kvót dokonale ovládajú.

Súkromne hospodáriť začali najmä starší roľníci, ktorí využili reštitúcie na získanie združstevneného, resp. zoštátneného majetku. V neskoršom období začali súkromne hospodáriť reprezentanti strednej a mladej generácie, ktorá po strate zamestnania využila možnosť hospodáriť na zdedenom majetku.

Na základe analýzy ich úspešnosti možno konštatovať, že dosahujú vyššiu ziskovosť v porovnaní s obchodnými spoločnosťami a roľníckymi družstvami, ktoré hospodária na podstatne väčšej výmere pôdneho fondu. Lepšie využívajú pracovnú silu, menej investujú, postupne zveľadujú podniky.

Naproti tomu **Gubová, M. (2003)** uvádza, že aj keď bola vytvorená zákonná možnosť samostatného hospodárenia na pôde vlastníkov už na začiatku transformačného obdobia, nenastal výraznejší posun v oblasti podnikania fyzických osôb na pôde ani v posledných rokoch. Limitujúcim sa stali obmedzené vlastné disponibilné zdroje a komplikovaný prístup k majetkovým a materiálovým vstupom. Táto skutočnosť súvisí aj s existujúcou situáciou v dodržiavaní zákonitostí, vleklé riešenie reštitučných nárokov pôvodných vlastníkov.

1. 2. Podnikanie a podnikateľ

Daňko, J. (2003) definuje podnikanie podľa obchodného zákonníka, paragraf 2, ako sústavnú činnosť vykonávanú samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť s cieľom dosiahnuť zisk. Tento zákon upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním.

Bezáková, L. (2008) uvádza, že podnikateľom podľa Obchodného zákonníka je:

a) osoba zapísaná v obchodnom registri. Do obchodného registra sa povinne zapisujú obchodné spoločnosti, družstvá, iné právnické osoby, o ktorých to ustanovuje zákon a zahraničné osoby.

Fyzické osoby sa zapisujú na vlastnú žiadosť, alebo ak tak ustanoví osobitný zákon,

b) osoba (fyzická alebo právnická), ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia

c) osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov. Do tejto kategórie zaraďujeme tzv. slobodné povolania, ďalej činnosť bánk, usporadúvanie lotérií a iných podobných hier, baníctvo a pod.

d) fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu. Ide o samostatne hospodáriaceho roľníka (ďalej len SHR) zapísaného do evidencie podľa zákona č. 219/1991 Zb. Pokiaľ sa SHR do evidencie obce neprihlási, nemá postavenie podnikateľa podľa Obchodného zákonníka a jeho právne pomery sa spravujú výhradne Občianskym zákonníkom.

Majdúchová, H., Neumannová, A. (2004) píše o najdôležitejších znakoch podnikania, ku ktorým patria:

- samostatné konanie hospodárskych subjektov
- iniciatívnosť
- ekonomická a právna erudovanosť
- tvorivý prístup k riešeniu praktických problémov
- schopnosť improvizácie a používania netradičných riešení
- ochota preberať a schopnosť reálne zhodnotiť podnikateľské riziko

Podnikateľ je povinný údaje o svojom obchodnom mene, sídle alebo mieste podnikania, právnej forme a identifikačnom čísle, príp. aj čísle registrovanej zložky a čísle registra (ak sú registrovaní v Obchodnom registri alebo inej evidencii), uvádzať na svojich obchodných listoch a objednávkach vyhotovených v písomnej alebo elektronickej podobe.

1. 3. Poľnohospodárska výroba vykonávaná podnikateľom

Podľa **Ubrežiovej, I. (2007)** podnikateľ možno ako na vlastnej tak aj na cudzej pôde. Oprávnenie na podnikanie vzniká na základe ohlásenia sa samostatného hospodáriaceho roľníka na Obecnom úrade. Obecny úrad ho zapíše do miestnej evidencie podnikateľov, v ktorej uvedie:

- meno a priezvisko
- miesto trvalého bydliska a rodné číslo
- údaje o osobitnom oprávnení alebo povolení, ak si to činnosť vyžaduje deň zápisu do evidencie

Obecný úrad vydá osvedčenie o zápise do evidencie a uvedomí príslušný orgán vykonávajúci správu dane, sociálne zabezpečenie, štátnej štatistiky, ktorý prideli IČO, ako aj príslušnú poisťovňu. SHR sa môže zapísať aj do Obchodného registra.

V súlade s rešpektovaním zákona o účtovníctve, SHR majú nasledovné možnosti:

- viesť jednoduché účtovníctvo, čiže evidencie príjmov a výdavkov spojených s podnikaním od 1. 1. do 31. 12. kalendárneho roka
- viesť podvojnú účtovníctvo tak ako každá právnická osoba
- viesť evidenciu príjmov z podnikania, pričom na účely zdanenia sa z príjmov odpočítava 60%.

Pokiaľ sa samostatne hospodáriaci roľník do evidencie obce neprihlási, nemá postavenie podľa Obchodného zákonníka a jeho právne pomery sa riadia výhradne Občianskym zákonníkom, píše **Baumgartnerová, E. (1999)**. Fyzická osoba (SHR) nemá povinnosť zapísať sa do Obchodného registra, pokiaľ si nevytvorí právnickú osobu.

Samostatne hospodáriaci roľník môže na jednej strane byť súbežne zamestnaný, nakoľko zákon nevymedzuje podmienku, že poľnohospodárska výroba musí byť výlučným zdrojom príjmu roľníka a na druhej strane môže zamestnávať pracovníkov alebo podnikateľ bez zamestnávania cudzej pracovnej sily. Podnikateľ v poľnohospodárskej výrobe ako samostatne hospodáriaci roľníci môžu nielen vlastníci pôdy, ale aj zmluvný nájomcovia.

Zákonom daná možnosť jednoduchej evidencie na obecnom úrade sťažuje zistenie presného počtu SHR, ich meniaceho sa podielu na obhospodarovanej poľnohospodárskej pôde i zistenie celkového efektu podnikania.

Hodnotenie SHR podľa vybraných pomerových ukazovateľov rentability výdavkov, príjmov, výdavkovej náročnosti príjmov, produktivity vloženého kapitálu, zadlženosti úverovej i celkovej nám ukazuje, že úspešnosť je rôzna a závislá na rozsahu obhospodarovanej pôdy a počtu zamestnancov.

1. 4. Samostatne hospodáriaci roľníci

Zoborský, I. (2006) uvádza, že najpočetnejšou skupinou podnikateľských subjektov v poľnohospodárstve sú samostatne hospodáriaci roľníci (SHR). Z toho značná časť patrí do kategórie tzv. kovorolníkov, venujúcich sa poľnohospodárskej výrobe popri svojom hlavnom zamestnaní. SHR majú iba malý podiel na celkovej obhospodarovanej pôde.

Osobitnú skupinu novo sa formujúcej podnikateľskej štruktúry podľa **Becíka, B. (2004)** predstavujú súkromne hospodáriaci roľníci. Ich rozvoj podmieňovala obnova vlastníckych práv k pôde. Uznesením vlády SR č. 869/1993 bola schválená koncepcia usporiadania pozemkového vlastníctva v zmysle ktorej sa pristúpilo k obnove evidencie pozemkov a právnych vzťahov k nim. Podmienky pre vznik súkromne hospodáriacich roľníkov (SHR) upravil zákon č. 219/1991 Zb. Prijatá právna úprava definuje vzťahy medzi SHR navzájom, či už pôsobia ako fyzická osoba s ohlasovacou povinnosťou na obecnom úrade, alebo ako právnická osoba zapísaná v Obchodnom registri.

Podľa **Czillingovej, J. (1998)** momentálna pozícia poľnohospodárskych subjektov nie je príliš priaznivá. Mnohé z podnikov prakticky dožívajú a hľadajú cestu k získaniu prostriedkov aj za cenu rizika likvidity na uhradenie najnutnejších záväzkov a miezd zamestnancom. Na Slovensku sa v súčasnosti nachádza 8931 podnikov poľnohospodárskej výroby, z čoho najpočetnejšiu skupinu 7572 tvoria samostatne hospodáriaci roľníci, ktorí mali záujem o prevzatie pôdy v rámci transformácie. Ďalšiu

skupinu tvoria družstvá (961), štátne podniky (211), spoločnosti s ručením obmedzeným (98), akciové spoločnosti (29).

1. 5. Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a jej následný vplyv na podnikanie

Rovný, P. (2003) uvádza, že snahou Slovenskej republiky vstúpiť v najbližšom možnom termíne do Európskej únie je vážnou výzvou pre poľnohospodárstvo. Bola to jedna z najťažších kapitol pri vyjednávaní o vstupe kandidátskych krajín do EÚ. Z porovnania úrovne a štruktúry podpôr poľnohospodárstva SR a EÚ vyplýva, že v roku 2004 sa poľnohospodárske podniky a individuálne hospodáriaci roľníci SR ocitnú v silne deformovanom trhovom prostredí.

Na druhej strane **Sermek, R. (2005)** píše o príjmoch poľnohospodárov v Európskej únii, ktoré by sa mali v rokoch 2004 až 2011 zvýšiť v priemere asi o 14,2 percenta. V správe o výhlade poľnohospodárstva v EÚ na ďalšie roky to predpovedá Európska komisia. Rast príjmov však bude veľmi rozdielny medzi starými a novými členskými štátmi únie. Zatiaľ čo v starej „ pätnástke“ pôjde o mierny nárast približne o 5 percent, pričom istý čas budú príjmy aj klesať, desiatka nováčikov zažije trvalý nárast príjmov až o 126,4 percenta do roku 2011.

Serenčేశ, P., Tóth, M., Čierna, Z. (2009) tvrdia, že sa výrazne zmenili podmienky podnikania v poľnohospodárstve na Slovensku po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 .

Spoločná poľnohospodárska politika (SPP) a jej uplatňovanie mala a má významný vplyv na likviditu poľnohospodárskych podnikov. Objem získaných dotácií vo veľkej miere závisí od výmery obhospodarovanej pôdy.

Podnikanie v poľnohospodárstve je spojené s vysokou mierou rizika. Úspešnosť vo významnej miere závisí od klimatických podmienok, ale aj od iných dôležitých faktorov.

Serenčič, P. (2003) porovnáva priemernú veľkosť farmy v EÚ, ktorá bola v roku 1997 18,4 hektárov a pohybovala sa v jednotlivých členských štátoch v rozpätí od 4,3 hektárov (Grécko) po 70 hektárov (Veľká Británia). Na Slovensku bola v roku 2000 priemerná veľkosť podniku právnických osôb 1361 hektárov a veľkosť farmy fyzických osôb 11 hektárov. Pre farmy fyzických osôb je typická polarizácia v type aj veľkosti podnikania.

Po vstupe Slovenska do EÚ ako píše **Božík, M. (2009)** sa ekologické poľnohospodárstvo na Slovensku rozvíjalo priaznivo. Výrazne sa zvýšil počet ekofariem a ich výmery v rokoch 2005 a 2006. V roku 2007 sa dynamika zvyšovania počtu fariem a spracovateľov medziročne zmiernila. V sledovaných rokoch sa podiel výmery poľnohospodárskej a ornej pôdy v ekologickom systéme hospodárenia zvyšoval a v roku 2007 dosiahol na poľnohospodárskej pôde celkom 6,3 % a na ornej pôde Slovenska 2,8 %. V rámci EÚ sa počet prevádzkovateľov ekologického poľnohospodárstva pomerne rýchlo zvyšuje, čo v budúcich rokoch ovplyvnení i vývoj na Slovensku.

Celkové výdaje do poľnohospodárstva za roky 2004 – 2007 dosiahli objem 75,2 mld. Sk. Išlo o podpory formou priamych platieb, platieb na rozvoj vidieka, podpory trhu s agrárnymi komoditami, štátnej pomoci a podpory všeobecných služieb. Rozhodujúci podiel podpôr do poľnohospodárstva SR tvorili priame platby. Aj keď sa poskytovali celoplošne, v rozhodujúcej miere smerovali do produkčných oblastí, čiže do podnikov hospodáriacich v lepších prírodných podmienkach.

Podľa údajov Pôdohospodárskej platobnej agentúry (PPA) bolo v roku 2007 na Slovensku registrovaných 551 pestovateľov energetických plodín, ktorí z hľadiska právnej formy podnikania patrili k najväčšom rozsahu k poľnohospodárskym družstvám (34,48 %). Na druhom mieste v početnom zastúpení boli samostatne hospodáriaci roľníci (31,94 %). Zaregistrovaní pestovatelia energetických plodín pestovali energetické plodiny celkom na ploche 79 641,50 ha, čo predstavuje cca 3,28 % z celkovej poľnohospodárskej pôdy Slovenska.

Mižičková, L. (2005) uvádza možnosť konštatovania, že po prvých mesiacoch vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie porovnanie základných faktorov úspešnosti našich agropodnikateľov a európskymi farmármi nevyznelo negatívne.

-
- všetci respondenti hospodária so ziskom
 - prevaha podnikov dosahuje výmeru európskych farmárov
 - základnou pracovnou silou sú vlastníci, ktorým vypomáhajú rodinný príslušníci v nárazových prácach náročných na ľudskú prácu. Jedná sa hlavne o zberové práce.
 - vlastníctvo pôdy je v neprospech slovenských agropodnikateľov, nakoľko iba 60 % hospodári na vlastnej pôde
 - práca na hospodárstve je pre 83 % jediným zamestnaním, čo znamená aj jediným zdrojom príjmov
 - vedľajšiu, doplnkovú činnosť uskutočňuje 30 %, na ktorej prevažujú služby pre iných agropodnikateľov
 - vybavenosť podnikov samohybnými strojmi, technologickými linkami, závesným a neseným náradím nezniesie prísnejšie kritériá. Prevažujú staršie traktory, staršie kombajny a chýbajú kompletne technologické linky
 - samostatne hospodáriaci roľníci majú veľké problémy s odbytom produktov aj na domácom trhu, nakoľko po otvorení trhu, najmä hypermarkety dovážajú množstvá lacnejších, zároveň ale aj menej kvalitných poľnohospodárskych produktov a potravín. Vzhľadom na vysokú nezamestnanosť a tomu primeranú kúpyschopnosť, obyvatelia uprednostňujú lacnejšie a nekvalitné potraviny.

1. 6. Podpora podnikateľských subjektov

Podľa **Gozoru, V. (2005)**, sa efektívnym nástrojom agrárnej politiky štátu stali dotácie. Podnikateľské subjekty veľmi citlivo reagujú na podporné prostriedky z kvalitatívneho hľadiska, ako i z hľadiska platobného kalendára. Pre mnohé z nich sú dotácie jediným zdrojom prostriedkov na reštrukturalizáciu výrobných programov, na obnovu a modernizáciu technológií a ďalšieho financovania výroby. V cenovej oblasti ide o pevné garantované ceny vybraných poľnohospodárskych komodít a podporné prostriedky.

V nestabilnom podnikateľskom prostredí, v ekonomike transformujúcej sa na nové podmienky, v ekonomike pripravujúcej sa na vstup do nového ekonomického

spoločenstva, nemožno úspešne podnikat' bez podporných prostriedkov uvádza **Mižičková, L. (2003)**. Respondenti najčastejšie využívajú dotácie. Pozoruhodné je zastúpenie dotácií na príjmoch jednotlivých podnikateľov, ako aj účinnosť podporných prostriedkov v rozdielnych prírodných, čiže rozdielnych výrobných podmienkach.

Ak by sme porovnali podiel dotácií na príjmoch farmárov vo vyspelých agrárnych krajinách, zistili by sme ďalší nepomer v neprospech našich samostatne hospodáriacich roľníkov. I napriek tomuto nepomeru, dokazujú respondenti dobré ekonomické výsledky, ktoré možno považovať za dobrý predpoklad ich úspešného zaradenia sa medzi európskych agropodnikateľov.

Bojňanská, K. (2004) uvádza, že spoločná poľnohospodárska politika prešla reformným procesom prechodu od politiky cenovej a produkčnej podpory na podpornú politiku farmárskych príjmov. Reforma spoločnej poľnohospodárskej politiky úplne zmení spôsob podporovania v Európskej únii. Nová spoločná poľnohospodárska politika sa orientuje na spotrebiteľov a daňových poplatníkov a súčasne poskytuje farmárom možnosť slobodného výberu produkcie pre potreby trhu. Takáto produkcia zvýši konkurenčnú schopnosť a trhovú orientáciu európskych farmárov pri súčasnom zabezpečení stability príjmov.

Buchta, S., Federičová, Z.(2009) porovnávali sociálno – ekonomický vývoj poberateľov a nepoberateľov investičných podpôr zo SOP PaRV 2004 – 2006 a PRV 2004 – 2006, čo ukázalo u beneficietov investičných podpôr nasledujúce efekty:

Právnické osoby

- Beneficienti investičných podpôr z uvedených programov vykazovali vyššie tempá rastu výnosov ako podnikateľské subjekty, ktoré nepoberali žiadne investičné podpory.
- Trend poklesu zamestnanosti bol v podporovaných podnikoch nižší ako v nepodporovaných podnikateľských subjektoch.

Samostatne hospodáriaci roľníci

- SHR – beneficieti podpôr zo SOP PaRV 2004 – 2006 a PRV 2004 – 2006 vykazovali vyššie tempo rastu celkových príjmov oproti súkromným roľníkom, ktorí tieto podpory nepoberali.
 - U príjemcov investičných podpôr sa preukázal nárast zamestnanosti, na rozdiel
-

od roľníkov, ktorí tieto podpory nezískali (došlo u nich k miernemu poklesu zamestnanosti). Pri SHR – príjemcoch investičných podpôr – sa oproti právnickým osobám (príjemcov investičných podpôr) prejavil mierny nárast zamestnanosti. To môže naznačovať, že investičné podpory u individuálnych roľníkov majú silnejší dopad na zamestnanosť ako u právnických osôb.

- Tvorba nových pracovných miest bola pri SHR poberateľoch podpôr vyššia ako u nepoberateľov.
- Rast produktivity práce bol u SHR – beneficentov vyšší ako u tých, ktorí tieto podpory nepoberali.

Podpora podnikateľských subjektov v rezorte pôdohospodárstva de facto predstavuje podporu MSP pretože až 97% podnikateľských subjektov v uvedenom rezorte spadá do kategórie MSP. Z celoslovenského hľadiska ide o objemovo najvýznamnejšiu položku. **Daňko, J. (2003)** ďalej uvádza, že v roku 2000 celkové priznané dotácie z prostriedkov MPSR presahovali 10 mld. Sk. Takmer celá časť z uvedených prostriedkov je určená do oblasti poľnohospodárskej prvovýroby. Jej najvýznamnejšie položky:

- dotácia podnikateľom hospodáriacim na pôde v poľnohospodársky znevýhodnených oblastiach
- dotácie na rozvoj a podporu kvality živočíšnej výroby
- dotácie na zabezpečenie prevádzky v rastlinnej výrobe
- mimoriadne transfery na odškodnenie v dôsledku sucha
- program SAPARD predstavoval v roku 2000 limitovanú čiastku 18,6 mil. EURO

Samostatne hospodáriaci roľníci sa zúčastňujú na dotačnej podpore vo výške cca 10 %.

Neinvestičné dotácie sú smerované predovšetkým na podporu:

- podnikateľom hospodáriacim v znevýhodnených oblastiach
 - chovu kráv, oviec a kôz
 - vyhlásených rozvojových programoch
-

1. 7. Výhody a nevýhody podnikania v poľnohospodárstve

Podľa **Zoborského, I.**, (2006) v predchádzajúcich obdobiach zásoboval roľník potravinami prevažne vlastnú domácnosť. Rozvojom deľby práce sa narušuje uzavretosť klasického poľnohospodárskeho podniku, ktorá je charakteristická hlavne relatívnou samostatnosťou reprodukčného procesu a zvyšuje sa podiel a význam prostriedkov dodávaných do poľnohospodárskej prvovýroby z iných národnohospodárskych odvetví. Zo štruktúry tradičného poľnohospodárskeho podnikateľského subjektu sa postupne vyčleňujú špecializované činnosti, ktoré zabezpečujú samostatné organizácie a novým podmienkam sa prispôsobuje celý komplex odvetví vyrábajúcich suroviny pre spracovateľský priemysel a potraviny pre obyvateľov.

Hlavnou funkciou poľnohospodárskych firiem je zabezpečenie potravín pre obyvateľstvo a poľnohospodárskych surovín pre priemysel. **Daňko, J.** (2003) ďalej uvádza, že oproti priemyselnej výrobe má poľnohospodárska výroba niektoré osobitosti a špecifiká najmä:

- vysoká závislosť od prírodných podmienok
- časový nesúlad priebehu výrobného a pracovného procesu- sezónnosť práce

Závislosť poľnohospodárskej výroby od prírodných podmienok sťažuje vnútornú organizáciu práce, kladie značné nároky na skúsenosti a prispôsobovanie sa pracovníkov na meniace sa podmienky, širšie pôsobí na hygienu a úrazovosť práce v poľnohospodárskej výrobe.

Časový nesúlad priebehu výrobného a pracovného procesu sa týka hlavne rastlinnej výroby (napr. proces výroby pšenice trvá cca 10 mesiacov, pracovný proces obrábania 1 ha pšenice trvá asi 76 hodín). V živočíšnej výrobe tento nesúlad sa vyskytuje najmä pri výrobe mlieka, jatočného mäsa, ovčej vlny a pod.

Sezónnosť práce v poľnohospodárskej výrobe sa prejavuje v jej nerovnomernom rozložení v priebehu roka, najmä v rastlinnej výrobe. Sezónnosť pritom spôsobuje:

- nerovnomerné využívanie strojov a pracovných síl v priebehu roka,
 - nárazovosť spotreby veľkého počtu nekvalifikovaných sezónnych pracovníkov,
 - nerovnomerné rozloženie pracovnej doby, kolísanie príjmov pracovníkov a problémy so získaním kvalifikovaných síl, predovšetkým mladých ľudí.
-

Bielik, P. (2006) uvádza, že základným motívom podnikania je snaha o dosiahnutie zisku, ktorý je prebytkom medzi výnosmi nad nákladmi podniku.

Podnik vždy existuje v určitom konkrétnom prostredí v tzv. časovej a priestorovej realite. Priestorovú realitu tvorí súhrn prvkov prostredia, s ktorými je podnik vo vzájomnej väzbe a ktoré ho obklopujú. Do okolia podniku zahrňame len tie prvky prostredia, ktoré na podnik určitým spôsobom pôsobia, ovplyvňujú ho a na ktoré podnik spätnou väzbou pôsobí. Medzi prvkami okolia existujú rôzne súvislosti, vzájomne sa rôznou intenzitou ovplyvňujúcich. Vplyv okolia na podnik je vo všeobecnosti veľmi silný, zatiaľ čo možnosť podniku ovplyvňovať okolie je skôr symbolické.

Na vybrané produkty v rámci tzv. predaja z dvora sa od začiatku mája tohto roku bude vzťahovať znížená sadzba dane z pridanej hodnoty (DPH), ako píše **Varšanik, Š. (2010)**. Poslanci Národnej rady SR totiž odsúhlasili návrh poslancov Vladimíra Mečiara a Tibora Cabaja na zníženie sadzby dane v prípade predaja týchto produktov z 19 na 6 percent.

V prípade, že novelu zákona podpíše aj prezident SR Ivan Gašparovič, znížená sadzba DPH sa bude uplatňovať na vybrané produkty v rámci predaja z dvora, ako napríklad bravčové, hovädzie, teľacie, kozie či králičie mäso a surové mlieko.

Podľa poslanca Zsolta Simona zníženie sadzby dane z pridanej hodnoty na vybrané potraviny pri predaji z dvora porušuje európsku legislatívu. Slovensku tak hrozí konanie zo strany Európskej komisie.

„Legislatíva EÚ hovorí o tom, že podobné tovary a služby majú byť na území každého členského štátu rovnako zdaňované a tento zákon to porušuje,“ zdôraznil Zs. Simon.

Výhodnejšia sadzba sa však vzťahuje iba na vybrané produkty. Netýka sa napríklad ovocia, zeleniny, syrov, muštu či hrozna.

„Vlastenecká bryndza zostáva zdanená 19 percentami a mäso z vlasteneckých svíň sa zdaňuje 6 percentami,“ konštatoval Zs. Simon. Okrem toho ako ďalej Zs. Simon uviedol, predaj potravín z dvora do sumy 1,5 milióna Sk (49 790 eur) v súčasnosti nie je zdaňovaný daňou z pridanej hodnoty.

Podľa **Lettricha, R. (2010)** daň z pôdy je dlhodobo terčom kritiky zo strany poľnohospodárov. Situácia sa v tomto smere zhoršila najmä po prijatí zákona č.

582/2004 Z. z. o miestnych daniach, ktorý nestanovuje hornú hranicu pre stanovenie sadzby dane z pôdy. To umožňuje obciam ľubovoľné zvyšovanie dane a mnohé z nich to aj využívajú. V súvislosti s krízou zrejme opäť vzrástli obavy mnohých roľníkov z nárastu dane z pôdy.

Slovenská krajina sa vyznačuje prevažnou hornatou s mnohými územiami málo produkčných pôd a s pôdami, ktoré majú špecifické znevýhodnenia (zamokrené pôdy, piesčité pôdy a skeletovité pôdy) píše **Bartová, S., Čierna, Z., Serenčes, P. (2008)**. Z toho je zrejmé, že väčšina poľnohospodárskych firiem na Slovensku hospodári na pôdach s horšími prírodnými podmienkami (tzv. LFA –less favored areas). Ide o takmer 70% poľnohospodárskych firiem na Slovensku. Pokračujúca poľnohospodárska činnosť v horších prírodných podmienkach v oblasti s ostatnými a so špecifickými nevýhodami je základným predpokladom na udržanie osídlenia týchto oblastí s prijateľnými príjmami vidieckeho obyvateľstva, udržanie kultúrnej krajiny, ktorá slúži celej spoločnosti, a tiež udržanie biodiverzity území, na ktorých je realizovaná poľnohospodárska činnosť.

Podľa **Lettricha, R. (2005)** nie je žiadnym tajomstvom, že európske poľnohospodárstvo je značne prestarnuté, keďže mladí ľudia už dlhodobo neprejavujú príliš veľký záujem o prácu v tomto odvetví. To potom spôsobuje množstvo ekonomických a sociálnych problémov v samostatnom poľnohospodárstve, ale značnou mierou prispieva aj k vyludňovaniu vidieka.

Hoci ani slovenské poľnohospodárstvo sa nemôže pochváliť veľkým zastúpením mladej generácie – viac ako polovica pracovníkov v odvetví už prekročila vekovú hranicu 45 rokov. Predsa len tento problém tu nie je taký vypuklý, ako napríklad v Rakúsku, Slovinsku či Česku.

V prvom rade, na Slovensku spoločensko – ekonomické zmeny po 89-om nepriniesli vzkriesenie a veľký rozmach roľníckeho stavu, ako zrejme mnohý očakávali. Podľa údajov Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, v roku 2003 predstavoval počet pracovníkov na farmách fyzických osôb len takmer 16 – tisíc osôb.

I napriek tomu, že rozvoj Slovenského vidieka v poslednom období neovplyvňuje iba poľnohospodárstvo, ako píše **Mižičková, L. (2001)** poľnohospodárska výroba zohráva významnú úlohu v dosahovaní životnej úrovne vidieckeho obyvateľstva. Popri poľnohospodárskych družstvách a obchodných spoločnostiach sa na poskytovaní pracovných príležitostí a zveľaďovaní vidieka podieľajú aj podniky fyzických osôb, samostatne hospodáriaci roľníci.

Možno konštatovať, že počet samostatne hospodáriacich roľníkov sa stabilizoval. Hospodária vo všetkých prírodných podmienkach, riešia rovnaké problémy ako ostatní agropodnikatelia, dosahujú striedavo úspešné výsledky.

Vychádzajúc z výsledkov získaných sledovaním rozvoja súkromného sektoru od jeho začiatku, možno konštatovať, že prínos podnikov fyzických osôb podnikajúcich v poľnohospodárskej prvovýrobe je pozitívny a evidentný predovšetkým v nasledovných častiach:

- v poskytovaní zamestnania ako celoročného, tak aj v čase sezónnych, hlavne zberových prác a brigádnickej.
 - v poskytovaní služieb pre vidiecke obyvateľstvo
 - vo vyrábaní produktov z dreva, ovčej vlny a iných surovín získaných pri chove hospodárskych zvierat
 - v zásobovaní produktmi z mlieka oviec a kráv, ktorých spracovanie v malom agropodnikateľmi je v začiatkoch.
-

2. CIEĽ PRÁCE

Prechod centrálného hospodárenia na trhovú otvoril nové možnosti pre rozvoj podnikania v poľnohospodárstve ako pre veľké podniky, tak i pre stredné a malé. Podnikanie v odvetví poľnohospodárskej výroby sa začalo postupne rozvíjať a veľmi početnou skupinou sa následne stali samostatne hospodáriaci roľníci.

Samostatne hospodáriaci roľník je podnikateľ, ktorého činnosť spočíva vo vykonávaní poľnohospodárskej výroby vrátane hospodárenia v lesoch a na vodných plochách.

Cieľom bakalárskej práce je analýza súčasného stavu podnikania v poľnohospodárstve v meste Skalica a jej okolí, pričom hlavný dôraz sa upriamuje na samostatne hospodáriacich roľníkov.

Na základe získaných údajov bola vypracovaná analýza podnikateľskej činnosti, v ktorej sa vyhodnotia získané výsledky, s cieľom poukázať na pozitíva i negatíva súčasného stavu a taktiež sa identifikovať prekážky brániace rozvoju podnikania.

3. MATERIÁL A METÓDY

Za účelom splnenie stanoveného cieľa bakalárskej práce bol využitý nasledovný postup:

- preštudovanie dostupnej literatúry z riešenej problematiky a materiálov zaoberajúcich sa problematikou
 - oboznámenie sa so súčasnou situáciou v slovenskom poľnohospodárstve, pričom hlavná pozornosť sa upriamuje na vývoj súčasného stavu samostatne hospodáriacich roľníkov
 - spolupráca s mestom Skalica pri získavaní štatistických údajov o SHR
 - priame získavanie údajov od SHR dotazníkovou formou
 - spracovanie výsledkov dotazníkového prieskumu, ich triedenie, porovnávanie a následné vyhodnotenie
 - formulácia záverov a odporúčaní
-

4. VÝSLEDKY PRÁCE

4.1. Vývoj poľnohospodárstva

Pred rokom 1989 hospodárili na pôde najmä poľnohospodárske družstvá. Po roku 1989 dochádzalo v Slovenskej republike k významným zmenám. K zmenám politickým i ekonomickým, ktoré umožnili postupné vytváranie podmienok i prostredia pre súkromné vlastníctvo i podnikanie. Prechádzalo sa od príkazovej ekonomiky ku trhovému systému hospodárenia. Taktiež sa ekonomika otvorila svetu, čím sa následne začal rozvíjať svetový obchod. Tieto zmeny neovplyvnili len štátne podniky, ale výrazný vplyv mali aj na vidiecke domácnosti, pre ktoré znamenali nové možnosti využívania dostupných výrobných faktorov ako práce, pôdy a kapitálu, ktorými vo svojom vlastníctve disponovali. V rámci transformácie celého hospodárstva sa transformovalo aj poľnohospodárstvo. Pre poľnohospodárstvo bol typický proces reštitúcie, ktorý sa spája s prijatím zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych práv k pôde a ostatnému poľnohospodárskemu majetku. Tento zákon mal zmierniť následky niektorých majetkových krívd, ku ktorým došlo voči vlastníkom poľnohospodárskeho a lesného majetku v období rokov 1948 - 1989. Ďalej sa mala dosiahnuť lepšia starostlivosť o poľnohospodársku a lesnú pôdu obnovením pôvodných vlastníckych vzťahov k pôde a taktiež sa mali upraviť vlastnícke vzťahy k pôde v súlade so záujmami hospodárskeho rozvoja vidieka aj v súlade s požiadavkami na tvorbu krajiny a životného prostredia. Tento zákon vyjadroval ochranu pozemkovému vlastníctvu, ktoré bolo pred tým mimoriadne zdeformované a prakticky i právne nielenže obmedzovalo, ale priam znemožňovalo užívať pôdu občanom ako jej vlastníkom. Takmer všetka pôda najskôr prešla do užívania socialistických organizácií. Uvedené nové právne predpisy, a to aj v rámci nových ustanovení ústavy, zrušili všetky obmedzenia práv vlastníka pozemku a určili, že okrem vlastníka majú právo užívať pôdu iné osoby, len na základe zmluvy s vlastníkom.

Nové usporiadanie v Slovenskej republike smerovalo k obnoveniu roľníctva na základe prevzatia pôd ich vlastníkmi do svojho vlastného užívania. Idea, že všetci vlastníci si všetku pôdu vyžiadajú do svojich rúk, alebo sa stanú výkonnými roľníkmi,

sa nezhodovala s praxou. Z praxe vychádzali nevyhnutné právne úpravy, ktoré stanovili, že každý vlastník pozemku si musí svoje vlastnícke právo vydokladovať, preukázaním listu vlastníctva k danému pozemku a následne pozemok od doterajšieho vlastníka si vyžiadať.

Nastali ďalšie legislatívne úpravy zo strany štátu, aby sa práva usporiadali v prospech vlastníka pozemku.

Výsledkom zrovnoprávnenia a reštitúcie vlastníckych vzťahov na Slovensku, ktoré od začiatku narážali na značný chaos v pozemkovom vlastníctve, je zaradenie Slovenska medzi krajiny strednej Európy, u ktorých je vlastníctvo poľnohospodárskej pôdy najviac rozdrobené.

Rozdrobenosť vlastníckych vzťahov k poľnohospodárskej pôde je jedným z najvážnejších problémov podnikania v poľnohospodárstve.

Pomerne veľkú časť poľnohospodárskej pôdy obhospodarujú súkromné podnikateľské subjekty na základe nájomných zmlúv. Významné postavenie zaznamenávajú i samostatne hospodáriaci roľníci.

4. 2. Podnik a podnikanie

Základnou právnou normou pre oblasť podnikania v SR je Obchodný zákonník 513/1991 Zb., ktorý upravuje postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj iné vzťahy súvisiace s podnikaním.

Podnikaním podľa tohto zákonníka sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.

Podnikanie ako sústavná činnosť je chápané ako pravidelná alebo opakujúca sa činnosť. Podnikanie nie je činnosť vykonávaná jednorazovo a príležitostne. Samostatnosť v podnikaní znamená, že podnikateľ sám rozhoduje o spôsobe, forme, rozsahu, čase a mieste výkonu svojich aktivít. Podnikateľ nemá podriadené, ani nadriadené postavenie voči svojmu zákazníkovi. Vystupujú ako obchodný partneri. Podnikanie pod vlastným menom znamená, že podnikateľská jednotka musí mať svoje meno, pod ktorým vykonáva podnikateľské aktivity. V prípade, že ide o obchodnú spoločnosť obchodné

meno je registrované na obchodnom súde. Fyzická osoba väčšinou vystupuje pod svojím menom a priezviskom. Podnikanie na vlastnú zodpovednosť s cieľom dosiahnuť zisk znamená zodpovednosť za dodržiavanie zmluvných podmienok a všetkých právnych predpisov vo vnútri podniku i navonok. Zároveň ide o zodpovednosť za hospodársky výsledok v podobe zisku alebo straty (Malejčík, 2008).

Subjekt, či subjekty podnikania možno chápať ako jednotlivca – fyzickú osobu, alebo aj skupinu osôb, či podnikateľov. Subjektom podnikania môže byť aj inštitúcia, ktorú zastupuje istá skupina osôb (Šimo, 2005).

Podľa Obchodného zákonníka je podnikateľom:

- osoba zapísaná v obchodnom registri,
- osoba, ktorá podniká na základe živnostenského oprávnenia,
- osoba, ktorá podniká na základe iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov,
- fyzická osoba, ktorá vykonáva poľnohospodársku výrobu a je zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu.

Jednou z takýchto možností je podnikanie formou samostatne hospodáriacich roľníkov.

Zákon č. 219/1991 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 105/1990 Zb. o súkromnom podnikaní občanov definuje poľnohospodársku výrobu vykonávanú samostatne hospodáriacimi roľníkmi ako poľnohospodársku výrobu vykonávanú podnikateľom (ďalej len „samostatne hospodáriaci roľník“), ktorého činnosť spočíva vo vykonávaní poľnohospodárskej výroby vrátane hospodárenia v lesoch a na vodných plochách (ďalej len poľnohospodárska výroba“). Rozumie sa činnosť fyzickej osoby, ktorá osobne alebo pomocou iných osôb

- a) vyrába výrobky poľnohospodárskej výroby za účelom získania trvalého zdroja príjmov, predovšetkým ich predajom, prípadne
 - b) vykonáva úpravu alebo iné spracovanie svojej poľnohospodárskej produkcie, alebo
 - c) poskytuje príležitostne práce alebo výkony v súvislosti s poľnohospodárskou výrobou, pri ktorých využíva prostriedky a zariadenia slúžiace poľnohospodárskej výrobe, spravidla v čase, keď sa pre túto výrobu plne využívajú, alebo dobýva nevyhradené nerasty.
-

Samostatne hospodáriaci roľník vykonáva poľnohospodársku výrobu vo vlastnom mene, na vlastný účet a zodpovednosť.

Pred začiatkom svojej činnosti sa SHR musí prostredníctvom žiadosti zapísať do evidencie. O tomto zápise vydá príslušný správny orgán samostatne hospodáriacemu roľníkovi osvedčenie. Spolu s tým upovedomí príslušný orgán vykonávajúci správu dane, príslušnú poisťovňu a príslušný orgán vykonávajúci sociálne zabezpečenie. Identifikačné číslo, pridelené príslušným orgánom štátnej štatistiky na základe upovedomenia, zapíše príslušný správny orgán do evidencie.

4. 3. Rozvoj SHR a poskytovanie podpôr v poľnohospodárstve

Vláda podporovala rozvoj samostatne hospodáriacich roľníkov po roku 1991 hospodárskou politikou, ktorá v záujme hospodárenia na pôde poskytovala rôzne zvýhodnenia vlastníkom pôdy i SHR. Boli im poskytnuté rôzne formy dotácií, z ktorých najväčšie sa týkali daňového zvýhodnenia ako oslobodenie od dane z príjmu z poľnohospodárskej činnosti, dane z príjmu obyvateľstva začínajúcich SHR alebo od dane z pozemkov. Výsledkom poskytnutých podpôr malo byť zvýšenie konkurencieschopnosti slovenského poľnohospodárstva.

V súčasnosti môžeme tieto formy podpory považovať za ukončené. K dispozícii sú však rôzne fondy a projekty ako možnosť podať žiadosť o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR pre roky 2007 – 2013.

Konečným oprávneným žiadateľom o nenávratný finančný príspevok z tohto programu môžu byť fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe. Pokiaľ je žiadateľom mladý poľnohospodár a uplatňuje si zvýšené sadzby pomoci, musí v čase podania žiadosti o nenávratný finančný príspevok spĺňať nasledovné podmienky:

- vek nižší ako 40 rokov
- je vlastníkom poľnohospodárskeho podniku
- má odborné vedomosti a zručnosti

Za odborné vedomosti a zručnosti sa považuje najmenej 3 roky praktických skúseností v poľnohospodárskej prvovýrobe, alebo doklad o absolvovaní minimálne

stredoškolského vzdelania poľnohospodárskeho zamerania, alebo doklad o absolvovaní rekvalifikačného kurzu poľnohospodárskeho zamerania.

Výška maximálne možnej poskytnutej pomoci je presne stanovená pre jednotlivé ciele:

1. v prípade oblastí cieľa Konvergencia

- 60% (45% EÚ a 15% SR) pre mladých farmárov v znevýhodnených oblastiach, pričom minimálne 40% predstavujú vlastné zdroje
- 50% (37,5% EÚ a 12,5% SR) pre ostatných v znevýhodnených oblastiach, pričom minimálne 50% predstavujú vlastné zdroje
- 50% (37,5% EÚ a 12,5% SR) pre mladých farmárov v iných oblastiach, pričom minimálne 50% predstavujú vlastné zdroje
- 40% (30% EÚ a 10% SR) pre ostatných, pričom minimálne 60% predstavujú vlastné zdroje

2. V prípade Ostatných oblastí

- 60% (30% EÚ a 30% SR) pre mladých farmárov v znevýhodnených oblastiach, pričom minimálne 40% predstavujú vlastné zdroje
- 50% (25% EÚ a 25% SR) pre ostatných v znevýhodnených oblastiach, pričom minimálne 50% predstavujú vlastné zdroje
- 50% (25% EÚ a 25% SR) pre mladých farmárov v iných oblastiach, pričom minimálne 50% predstavujú vlastné zdroje
- 40% (20% EÚ a 20% SR) pre ostatných, pričom minimálne 60% predstavujú vlastné zdroje.

Ďalšia možnosť podpory poskytovaná podnikateľom na poľnohospodárskej pôde vyplýva z Nariadenia vlády č. 389/2005 Zb. z. o správnej farmárskej praxi. Podmienkou pre získanie takejto podpory je dodržanie zásad správnej farmárskej praxe. Toto nariadenie vlády definuje osobu žiadajúcu o poskytovanie platieb a s tým súvisiace povinnosti.

Osoba žiadajúca o poskytovanie platieb musí spĺňať tieto podmienky správnej farmárskej praxe:

dodržiavať podmienky skladovania a evidencie hnojív, viesť a uchovávať evidenciu o množstve, druhu a čase použitia hnojív podľa pozemkov a plodín, hnojiť

hospodárskymi hnojivami najviac v takom množstve, aby obsah dusíka obsiahnutého v týchto hospodárskych hnojivách neprekročil 170 kg na jeden hektár obhospodarovanej plochy ročne, dodržiavať obmedzenia používania hnojív v ochrannom pásme, ktorého šírka je najmenej desať metrov od útvarov povrchovej vody a najmenej 50 metrov od útvarov podzemnej vody a ktorého účelom je zabrániť zmytiu hnojív, dodržiavať zákaz hnojenia v prípadoch podľa osobitného predpisu, používať len prípravky na ochranu rastlín alebo iné prípravky na plodiny alebo proti škodlivým organizmom zapísané do zoznamu registrovaných prípravkov na ochranu rastlín, používať len mechanizačné prostriedky zapísané do zoznamu mechanizačných prostriedkov, viesť evidenciu o prípravkoch na ochranu rastlín, dodržiavať zákazy a obmedzenia podľa osobitných predpisov pri používaní prípravkov na ochranu rastlín v ochranných pásmach vodárenských zdrojov, mať odbornú spôsobilosť, ak riadi alebo vykonáva práce s jedovatými látkami, využívať p. p. spôsobom, pri ktorom nedochádza ku kontaminácii pôdy rizikovými látkami, dodržiavať podmienky aplikácie čistiarenských kalov alebo dnových sedimentov a používať krmivá povolené podľa osobitného predpisu, ak chová hospodárske zvieratá, a zabezpečiť chovaným hospodárskym zvieratám prístup len k zdravotne nezávadnému krmivu a len k zdravotne nezávadnej vode.

Ak Pôdohospodárska platobná agentúra zistí, že osoba žiadajúca o poskytovanie platieb nedodržala niektorú z podmienok správnej farmárskej praxe, túto osobu písomne upozorní na toto zistenie a v nasledujúcom kalendárnom roku vykoná u tejto osoby kontrolu. Ak PPA opakovane zistí, že osoba žiadajúca o poskytovanie platieb, nedodržala podmienky správnej farmárskej praxe, platby za príslušný kalendárny rok zníži o 25 %, 10%, maximálne o 50% za nedodržanie každej jednej podmienky.

Poskytovanie finančných prostriedkov na programy poľnohospodárstva sa uskutočňuje z prostriedkov štátneho rozpočtu a zo všeobecného rozpočtu Európskej únie. Účelom podpory v oblasti poľnohospodárstva je vo všeobecnosti vyrovnanie prirodzených hospodárskych nevýhod podnikania a rizík v poľnohospodárstve a taktiež podpora produkčných a mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva zameraných na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti a konkurencie schopnosti domácej výroby, na ochranu zložiek životného prostredia a na tvorbu a udržanie kultúrnej vidieckej krajiny.

Podpora v oblasti potravinárstva je nasmerovaná k zabezpečeniu všeobecných zásad a požiadaviek na bezpečnosť potravín a vytvorenie predpokladov na výrobu tradičných domácich potravín.

Účelom programov v lesnom hospodárstve je podporiť lesnícku prvovýrobu a tým zabezpečiť obnovu, ochranu a výchovu lesných porastov v lesných prírodných podmienkach.

Podpory sú poskytované na základe žiadosti podnikateľa v pôdohospodárstve so sídlom v Slovenskej republike.

Zákomom č. 240/ 1998 Z. z. o poľnohospodárstve sa ustanovujú podporné a ochranné opatrenia na vyrovnanie prirodzených hospodárskych nevýhod podnikania a rizík v poľnohospodárstve a na podporu jeho produkčných a mimoprosukčných funkcií. Podľa tohto zákona sa poskytujú prostriedky štátneho rozpočtu na podporu podnikateľom hospodáriacim na pôde v poľnohospodársky znevýhodnených oblastiach. Táto podpora sa poskytuje na určitú výmer skutočne obhospodarovanej pôdy. Ďalej podpora podnikateľom hospodáriacich na pôde na podporu štrukturálnych zmien poľnohospodárstva, podpora osobitných ekologických požiadaviek v poľnohospodárskej výrobe a podpora na obstaranie všeobecne využiteľného alebo verejne prístupného výskumu alebo služieb pre podnikateľov v poľnohospodárstve alebo ich združenia.

Podpora na akýkoľvek z vyššie uvedených účelov sa poskytuje na základe žiadosti právnickej osoby so sídlom v Slovenskej republike alebo fyzickej osobe s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá podniká v poľnohospodárstve.

Platby na agroenviromentálne opatrenia upravuje Nariadenie vlády SR č. 435/ 2006. Platba sa poskytne tomu, kto sa zmluvne zaviazal plniť počas piatich rokov podmienky príslušného agroenviromentálneho opatrenia. Žiadateľ o poskytovanie platby musí dodržiavať podmienky ustanovené týmto zákonom. Žiadosti o platby sa vzťahujú na ochranu proti erózii na ornej pôde, ochrana proti erózii vo vinohradoch, ochrana proti erózii v ovocných sadoch, zatrávňovanie ornej pôdy, na ochranu biotopov trávnych porastov, na nelesnú drevinovú vegetáciu, na ochranu vodných a mokrad'ových biotopov, na chov a udržanie ohrozených druhov hospodárskych zvierat a na ekologické poľnohospodárstvo.

4. 4. Vymedzenie územia a jeho charakteristika

Pre potreby bakalárskej práce bolo zvolené „slobodné kráľovské mesto Skalica“ a jeho príľahlé časti, ktoré tvoria jeho katastrálne územie. Mesto patrí z hľadiska územno – správneho členenia do okresu Skalica, Trnavského samosprávneho kraja.

Okresné mesto Skalica sa nachádza v severozápadnom cípe Záhoria, v priestore vymedzenom korytom rieky Moravy a pohorím Malých a Bielych Karpát, neďaleko hranice s Českou republikou / 2 km /. Patrí k najstarším slovenským mestám. V okolí mesta sa nachádza viacero chránených oblastí, z nich najvýznamnejšia je CHKO Biele Karpaty (Adamová a kol. 2005).

Klimaticky patrí k. ú. Skalica do teplej, mierne suchej oblasti s miernou zimou. Podnebie sa opisuje ako mierne vlhké s nízkou teplotou a len nedlho ležiacou snehovou pokrývkou.

Poľnohospodárska pôda v okolí Skalice je v závislosti na klimatických podmienkach ohrozená vodnou a veternou eróziou. Hlavnou príčinou tohto stavu je nevyhovujúce usporiadanie štruktúry krajiny. V okolí mesta sa nachádza pôda dvoch genetických radov – antromorfného a hydromorfného. K antromorfnému radu patria černozeme, hnedozeme, rendziny, mačínová pôda. Ku hydromorfnému radu patria bežné a nivné pôdy, glejová pôda a drnoglejová pôda.

4. 4. 1. Hospodárstvo

Obyvateľstvo sa odjakživa zaoberalo poľnohospodárstvom a najmä vinohradníctvom. Neskôr sa zaoberalo remeslami a obchodom. Pred vyše 300 rokmi tu založili vinohradníci na spôsob remeselníckych cechov svoje združenie, tzv. Bratstvo sv. Urbana.

Dodnes sa tu vyrába veľmi kvalitné červené víno. Množstvo vinohradníckych búd ponúka možnosť „koštúfky“ (ochutnávania) tohto lahodného moku (Adamová a kol. 2005).

4. 5. Vývoj SHR v meste Skalica

Najväčší počet záujemcov s prihláškou k podnikaniu ako samostatne hospodáriaci roľník evidovalo mesto Skalica v jedenástom a dvanástom mesiaci roku 1992. Podstatne menšia časť sa k tomuto počtu pripísala v počiatočných mesiacoch roku 1993. Rozhodnutie pre túto formu podnikania bolo pre roľníkov a vinohradníkov vlastniacich aspoň kúsok pôdy veľmi jednoduché. K ničomu ich táto forma podnikania nezaväzovala a k tomu získali aj malú dotáciu na rozvoj podnikania, ktorú využili takmer všetci na nákup poľnohospodárskej techniky. Ďalšie roky nezaznamenali žiadny väčší nárast. V niektorých rokoch sa prihlásili jeden alebo dvaja záujemcovia o podnikanie touto formou, ale boli aj roky, keď sa neprihlásil nikto. Počet odhlásených osôb je tiež minimálny, väčšinou ruší toto prihlásenie mesto, následkom smrti zapísanej osoby. Dá sa povedať, že vývoj počtu SHR od roku 1993 zostáva nezmenený. Zaujímavé boli taktiež zistenia o dodnes zapísaných osobách, ktoré už dlhšiu dobu nepodnikajú ako SHR, ale svoje podnikanie rozšírili a prešli na inú právnu formu.

Dnes je na Mestskom úrade v Skalici evidovaných 36 SHR (stav k 12. 3. 2010), z toho 29 mužov a 7 žien.

4. 6. Charakteristika respondentov

Vybraná vzorka respondentov bola zostavená zo SHR pochádzajúcich z mesta Skalica. Z celkového počtu SHR vyplnilo dotazník 10 oslovených. Dotazník im bol doručený osobne a prípadná nezrozumiteľnosť otázok bola riadne vysvetlená. Okrem dotazníkového prieskumu bol dôležitý aj osobný rozhovor, na ktorom boli poskytnuté doplňujúce informácie o živote podnikateľov podnikajúcich formou SHR.

Dotazníkový prieskum bol zameraný najmä na analýzu rokov 2007, 2008, 2009, prípadne 2010.

4. 6. 1. Všeobecné údaje o respondentoch

Tab. 1 Všeobecné informácie o respondentoch

P. č.	Pohlavie		Vek	Vzdelanie			
	Muž	Žena		ZŠ	SŠ odb.	SŠ mat.	VŠ
1	X		57		X		
2		X	33			X	
3	X		41				X
4	X		44			X	
5	X		54			X	
6	X		58			X	
7	X		53			X	
8	X		68				X
9	X		53		X		
10	X		55			X	

zdroj: Dotazníkový prieskum

V tabuľke číslo 1 sú názorne spracované všeobecné údaje o respondentoch získané z dotazníkového prieskumu, z ktorých môžeme konštatovať, že dotazník vyplnilo 9 mužov a len jedna žena. Najvyšší vek je 68 rokov a s vekom 33 rokov je najmladšia z dotazníkového prieskumu žena. Priemerný vek z vybranej vzorky respondentov je 52 rokov, z čoho vyplýva, že najmä staršia generácia sa väčšinou venuje práci

v prvovýrobe. Všetci respondenti bývajú v meste Skalica, kde majú hlásený aj trvalý pobyt. Väčšina respondentov dosiahla najvyššie vzdelanie stredoškolské s maturitou, dvaja respondenti majú stredné odborné vzdelanie poľnohospodárskeho charakteru, dvaja dosiahli vysokoškolské vzdelanie.

4. 6. 2. Podnikanie v primárnom sektore

Rozhodnutie pre túto formu podnikania bolo pre respondentov veľmi jednoduché, ak vlastnili určitú časť pôdy, na ktorej hospodárili a produkovali z nej vlastné výrobky. Tento spôsob života – byť pánom svojho času, si chceli zachovať, preto keď sa naskytla príležitosť, požiadali mesto o zápis a následne pridelenie evidenčného čísla SHR. Jednoducho povedané, prácu ktorej sa venovali len vo voľných chvíľach, mohli začať robiť naplno a venovať jej všetok svoj čas.

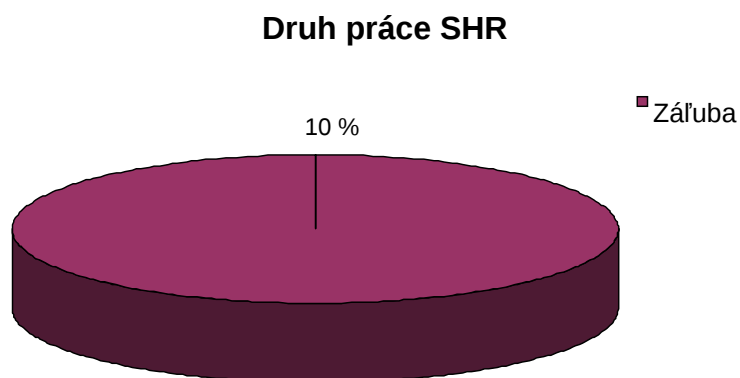
Veľa vecí ľudia robia zo zotrvačnosti. Výhodu tohto podnikania je každoročné odmeňovanie roľníkov veľkou úrodou, ktorú zákazníci náležite ocenia a dobre zaplatia. Ak je pre pestovateľov dobrý rok, plat je raz toľký. Každý deň v práci im prinesie niečo nové. Nie je nič krajšie, ako keď človek chodí do práce s radosťou a venuje sa tomu, čo má rád.

4. 6. 3. Druh práce SHR

Na otázku, o aký druh zamestnania v ich podnikaní ide, odpovedali všetci respondenti jednoznačne o práci, v ktorej majú svoju záľubu. 9 opýtaných respondentov uviedlo svoju prácu dnes ako vedľajšie zamestnanie a jeden odpovedajúci označil odpoveď hlavné zamestnanie.

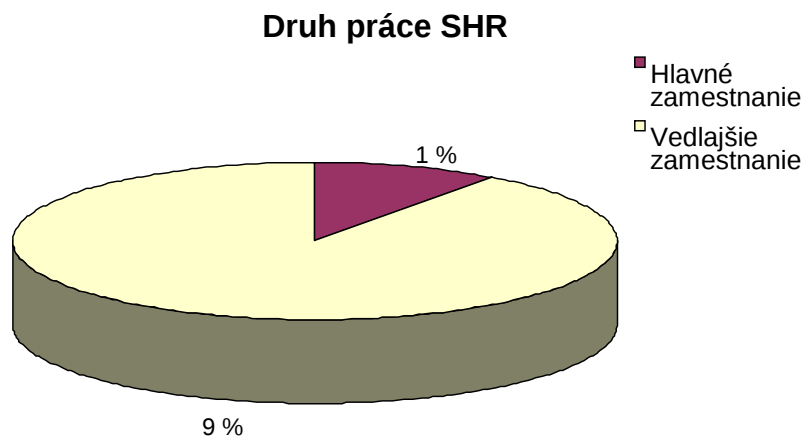
O zložení pracovníkov sa vyjadrila väčšina, 6 respondentov, že nezamestnáva žiadnych cudzích zamestnancov a po celý rok im pomáhajú rodinný príslušníci. Jeden opýtaný zamestnáva aj sezónnych aj brigádnických zamestnancov. Jeden respondent zamestnáva po celý rok celoročných pracovníkov a jeden využíva brigádnických pracovníkov na menšie práce a pomoc. Väčšina cudzích pracovníkov, sezónnych alebo brigádnických, ktorí predstavujú známych a kamarátov, pracuje za naturálnu mzdu.

Graf č. 1

Zdroj: Dotazníkový prieskum

Graf č. 2

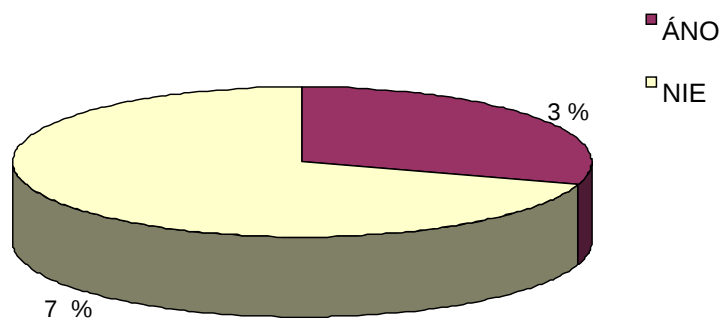
Zdroj: Dotazníkový prieskum

4. 6. 4. Možnosti pokračovania v podnikaní formou SHR

O možnosti pokračovania v tejto forme podnikania odpovedali traja respondenti kladne, i keď potom sa vyjadrili, že v to dúfajú, pretože deti alebo vnúčatá im pomáhajú a zaujímajú sa o túto prácu, ale informačná technika je mladšej generácii ďaleko bližšia. Záporne odpovedalo sedem respondentov.

Graf č. 3

Možnosti pokračovania v podnikaní formou SHR

Zdroj: Dotazníkový prieskum

4. 7. Využitie poľnohospodárskej pôdy

Oslovení samostatne hospodáriaci roľníci obhospodarovali v tomto roku pôdu o celkovej výmere 16,37 ha. Z toho najväčšia plocha siahala do výmery 5 ha a najmenšia bola vyčíslená na 8 árov. Tieto údaje však samy o sebe veľa nevypovedajú, pretože väčšia časť respondentov vlastní oveľa väčšie plochy pôdy, ktoré však už dlhší čas neobrábajú, v lepšom prípade ju prenajímajú.

Tab. 2 Výmera pôdy SHR a ich štruktúra podľa vlastníckeho vzťahu

P. č.	Výmera pôdy v ha	Vlastníctvo	
		Vlastná	Prenajatá
1	1,2	1,2	
2	1,02	1,02	
3	0,33	0,33	
4	4,44	1,6	2,84
5	0,08	0,08	
6	0,2	0,2	
7	5	3	2

8	4	4	
9	0,1	0,1	
10			

Zdroj: Dotazníkový prieskum

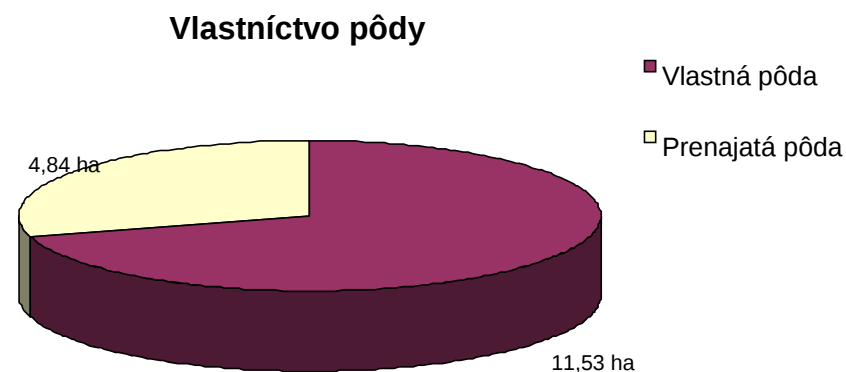
Z tabuľky číslo dva je zrejmé, že väčšina samostatne hospodáriacich roľníkov využíva pre svoju prácu vlastnú pôdu, teda v našom prípade 8 respondentov. Výmera vlastnej pôdy všetkých respondentov predstavovala 11,53 ha. Len dvaja odpovedajúci mali prenajatú pôdu od súkromnej osoby vo výmere 4,84 ha. V budúcnosti by radi rozšírili výmeru obhospodarovanej pôdy len traja respondenti o spoločnej výmere 5,2 ha.

Tab. 3 Prehľadné zobrazenie výmery pôdy

Výmera pôdy v ha	Počet SHR
0,01 - 1	4
1 – 2	2
2 – 3	X
3 – 4	X
4 – 5	3

Zdroj: Dotazníkový prieskum

Graf č. 4

Zdroj: Dotazníkový prieskum

4. 7. 1. Štruktúra poľnohospodárskej pôdy

Tab. 4 Štruktúra poľnohospodárskej pôdy SHR

Ukazovateľ	Výmera 2008	Výmera 2009	Výmera 2010
Poľnohospodárska pôda – spolu	16,37	16,37	16,37
Z toho:			
Orná pôda	11,36	11,36	11,36
Vinice	3,88	3,88	3,88
Sad	0,6	0,6	0,6
Lúky	0,5	0,5	0,5
Pasienky	0,03	0,03	0,03

Zdroj: Dotazníkový prieskum

Zo štruktúry poľnohospodárskej pôdy znázornenej v tabuľke číslo 4 vyplýva, že výmera obhospodarovanej pôdy SHR sa za posledné roky ani neznížila ale ani nezvýšila. Z celkovej poľnohospodárskej pôdy – 16,37 ha, predstavovala najväčší podiel orná pôda, na ktorej sa pestujú poľnohospodárske plodiny. Výmera ornej pôdy predstavovala 11, 36 ha, čo bolo 69% z celkovej výmery. Ďalej tu boli o výmere 3,88 ha zastúpené vinice a v malej ploche sady s plochou 0,6 ha, lúky 0.5 ha a pasienky veľkosti 0,03 ha.

4. 7. 2. Štruktúra rastlinnej výroby

Produkty rastlinnej výroby pestujú 4 opýtaní respondenti z celkového počtu. V minulom roku sa ich produkcia celkovo zvýšila v porovnaní s rokom 2008. Najväčšie dopestované množstvo predstavovali obilniny – pšenica a jačmeň, ktoré SHR pestovali pre svoju potrebu, alebo ich následne predávali odberateľom. Rastlinná výroba zobrazená v tabuľke číslo 5 sa realizovala na ploche 11, 36 ha ornej pôdy. Respondenti sa taktiež venujú pestovaniu hrozna a následnou výrobou vína, alebo dopestované

hrozno predávajú iným výrobcom vína. Celková rozloha viníc respondentov bola vyčíslená na 3,88 ha.

Tab. 5 Štruktúra rastlinnej výroby

Ukazovateľ	Množstvo v t		
	2007	2008	2009
Pšenica	23,5	16	22,8
Jačmeň	13,6	12	15,2
Kukurica	1,2	1,4	1,4
Kýmna repa	0,4	0,5	0,7

Zdroj: Dotazníkový prieskum

4. 7. 3. Štruktúra živočíšnej výroby

Tab. 5 Stav zvierat v kusoch

Ukazovateľ	Stav zvierat v ks		
	2008	2009	2010
Ošípané	22	29	28
Hovädzí dobytok	3	4	3
Kone	1	1	1
Hydina	30	40	35

Zdroj: Dotazníkový prieskum

Živočíšnou výrobou sa zaoberajú len dvaja respondenti. Najvyššie stavy hospodárskych zvierat, ako vyplýva z tabuľky číslo 5, možno sledovať u hydiny a ošípaných. Počet kusov zvierat sa zvýšil v roku 2009 oproti roku 2008, ale následne sa stavy zvierat v roku 2010 opäť znížili v porovnaní s rokom 2009, ale zvýšili sa alebo zostali rovnaké ako v roku 2008.

4. 8. Služby poskytované SHR

Okrem rastlinnej a živočíšnej výroby jeden z respondentov pracuje v terciárnej sfére, čiže ponúka svoje služby iným samostatne hospodáriacim roľníkom alebo hospodárom. Jeho služby využíva veľa ľudí z mesta i blízkeho okolia. Hospodári šetria náklady, keďže nemusia neustále obnovovať a dopĺňať strojový park a taktiež šetria svoj čas.

Jeden z pestovateľov hrozna, ktorý ďalej víno vo svojej pivnici dorába, ponúka svoje služby záujemcom turistom vo forme prehliadky vinných priestorov a vysvetlením postupu výroby vína, spojenou s odbornou degustáciou niekoľkých vzoriek vína a poznaním rozoznať dobré víno od zlého.

Tretí respondent ponúka možnosť ubytovania sa v typickej skalickej „búde“ – vinohradníckom domčeku. Tieto služby sú využívané pomerne veľmi málo, najdlhšie na dve prenocovania.

4. 9. Štruktúra mechanizácie

Veľmi dôležitým pomocníkom každého pracovníka v poľnohospodárstve je technické vybavenie, od ktorého závisí rýchlosť práce a úspora času, kvalita i kvantita dopestovaných plodín a v neposlednom rade sa sem zaraďuje i pomoc pri väčšom chove hospodárskych zvierat. Nami sledovaní SHR využívajú pri svojej práci tento strojový park:

traktor	3 ks
malotraktor	4 ks
kultivátor	2 ks
kosačka	4 ks
postrekovač - motorový	3 ks
mulčovač	1 ks
elektrický vyžínač	1 ks
motorová píla	1 ks

Príslušenstvo k traktorom i malotraktorom:

pluh	4 ks
brány dvojradlicové	2 ks
valce	1 ks
sejačka	2 ks
plečka	1 ks
hrabačka	1 ks

Najväčší podiel v mechanizácii zastupujú traktory, malotraktory a kosačky na trávu. Oslovení respondenti v osobnom rozhovore ďalej uviedli, že ich strojový park je už zastaraný a väčšinu času poruchový. Na obnovu mechanizácie alebo dokúpenie potrebnej techniky, nemajú dostatok financií a taktiež by to bolo v ich prípade nerentabilné. Takmer všetci respondenti využívajú služby mechanizácie od iných SHR alebo roľníkov, ktorí potrebnú mechanizáciu vlastnia.

4. 10. Realizácia produktov rastlinnej a živočíšnej výroby

Väčšina SHR sú vinohradníkmi, ktorí svoju produkciu ďalej spracovávajú. V našom prípade je vinohradníkmi 9 našich respondentov. Pri svojej práci využívajú hydraulický lis a veľmi dôležitý je pre nich liehomer, bez ktorého sa žiadny vinohradník nezaobíde. Vyrábajú veľmi kvalitné odrodové i značkové vína, medzi ktorými nesmie chýbať Skalická frankovka a len nedávno opäť získaný a znovu vyrábaný Skalický rubín.

Viac ako polovica respondentov (7) sú aktívnymi členmi Občianskeho združenia Vínna cesta Záhorie, ktoré spája ľudí robiacich vinohradnícku a vinársku činnosť komerčne, teda vyrábajú víno podľa predpisov a dodávajú ho do reštaurácií, vinární, alebo ho spolu s miestnymi špecialitami ponúkajú vo svojich štýlových vinárskych zariadeniach.

Osem respondentov realizuje svoje produkty priamo predajom. Ľudia sa postupom času naučili, že v prípade potreby stačí len zazvoniť a ak je niekto z rodiny doma, predá, čo si zákazník želá. Zvyšní dvaja poľnohospodári realizujú svoje produkty taktiež priamym

predajom ale určitú časť predávajú ako zmluvne dohodnuté množstvo s nákupnou organizáciou.

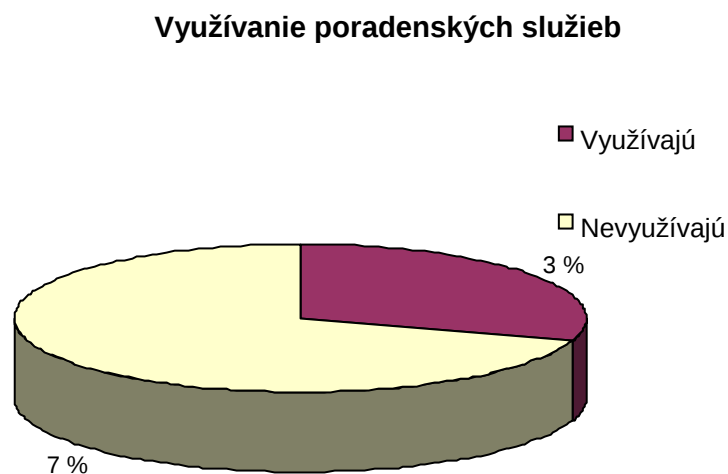
V živočíšnej výrobe sa predaj uskutočňuje priamou cestou netradičným spôsobom. Ľudia sa dopredu chodia zapisovať, pretože je väčší dopyt ako ponuka.

4. 11. Poradenské služby

Poradenské služby pre SHR sú poskytované štátnymi inštitúciami, ktoré sú pre túto činnosť priamo zriadené i súkromnými firmami zameranými na poradenstvo. MP SR prijalo pomoc EÚ pri budovaní poradenstva v roku 1996 prostredníctvom projektu PHARE.

Na otázku o využívaní poradenských služieb pri svojej práci odpovedalo 7 SHR, že poradenské služby vôbec nevyužíva a 3 využívajú, ale formou dobrej rady a pomoci od kolegov poľnohospodárov a vinárov.

Graf č. 5

Zdroj: Dotazníkový prieskum

4. 12. Podporné prostriedky

Pôdohospodárska platobná agentúra je rozpočtovou organizáciou zapojenou finančnými vzťahmi na rozpočet MP SR. Na zabezpečenie výkonu vybraných činností si platobná agentúra vytvára regionálne pracoviská s určeným rozsahom ich činnosti a územným obvodom ich pôsobnosti.

Slovenskí poľnohospodári môžu každoročne žiadať o priame podpory. Podmienky pre poskytovanie priamych podpôr upravuje legislatíva ES a SR.

Priame podpory sa vyplácajú zo štátneho rozpočtu SR a refundujú z rozpočtu EÚ, doplnkové priame platby sa vyplácajú zo štátneho rozpočtu SR.

Zoznam aktuálnych priamych podpôr

1. zo zdrojov Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu (EPZF)

- a) jednotná platba na plochu (SAPS),
- b) platba na dojniciu
- c) osobitná platba na cukor,
- d) osobitná platba na ovocie a zeleninu
- e) prechodná platba na rajčiaky

2. zo zdrojov Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV)

- a) podpora v znevýhodnených oblastiach (LFA)
- b) agroenvironmentálne platby
- c) podpora v územiach európskeho významu na poľnohospodárskej pôde
- d) platba na opatrenie životné podmienky zvierat
- e) platby na prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy
- f) lesnícko - environmentálna platba
- g) podpora na lesné pozemky v územiach európskeho významu

3. zo štátneho rozpočtu SR - doplnkové priame platby

- a) doplnková platba na plochu
- b) platba na chmeľ
- c) platba na veľké dobytké jednotky (VDJ)

Jednotná platba na plochu sa poskytuje na plochu pôdy poľnohospodársky využívanej jedným žiadateľom vedenú v evidencii pôdnych blokov a dielov pôdnych blokov o výmere najmenej 1 hektár, pričom táto výmera môže predstavovať viaceré

súvislé diely jedného pôdneho bloku jednej kultúry (orná pôda, trvalé kultúry, záhradky, trvalý trávny porast) o výmere najmenej 0,3 hektára, ktorá bola obhospodarovaná a udržiavaná v súlade s dobrými poľnohospodárskymi a environmentálnymi podmienkami.

Traja respondenti z celkového počtu 10 využili priame platby na plochu a pestované plodiny po splnení stanovených podmienok. Všetci desiat SHR pri zápise na Mestskom úrade Skalica získali možnosť určitej dotácie, ktorú využili na nákup mechanizácie.

4. 13. Návrhy a pripomienky na zlepšenie situácie SHR v meste Skalica

V rokoch 1992, 1993 sa na Mestskom úrade v Skalici zapísalo veľmi veľa záujemcov o podnikanie formou samostatne hospodáriaceho roľníka. Predstavy týchto budúcich podnikateľov boli veľmi ružové. Svoje podnikanie začínali s radosťou a nádejou, že čo do pôdy vložia, to sa im dva razy vráti. Ak je dobrý rok a úroda sa im vydará, namiesto primeranej odmeny, ich čaká sklamanie. Keďže aj iným hospodárom sa podarí dopestovať viac plodín, pri predaji dostanú oveľa nižšiu cenu ako očakávali.

Všetci respondenti mali rovnakú pripomienku k zlepšeniu situácie a to v podobe lepších podmienok, ktoré by boli zaistené pravidelným a slušným odbytom ich produkcie a ponúkaných služieb.

Veľmi často opakovanou pripomienkou boli dodnes nevysporiadané vlastnícke vzťahy pozemkov a návrh na zníženie objemu dovážanej zahraničnej rastlinnej a živočíšnej produkcie a zameranie sa na predaj výrobkov dopestovaných v našej krajine alebo ak je možnosť podporiť predaj v regiónoch.

5. NÁVRH NA VYUŽITIE VÝSLEDKOV

Poľnohospodárstvo ako hlavné odvetvie hospodárstva má za úlohu zabezpečiť výživu obyvateľstva. Táto dôležitá úloha predstavuje základný pilier samotnej existencie spoločnosti a celého ľudstva. Hlavným výrobným prostriedkom v poľnohospodárstve je pôda. Charakteristickou činnosťou je jej obrábanie, pestovanie kultúrnych plodín a chov hospodárskych zvierat. Hlavné produkty poľnohospodárskej výroby sú potraviny, zabezpečujúce výživu obyvateľstva a krmoviny, potrava pre hospodárske zvieratá. Vedľajšie produkty sú suroviny pre potravinársky a ľahký priemysel.

Samostatne hospodáriaci roľníci tvoria početnú skupinu podnikateľských subjektov v poľnohospodárstve. Podmienkou ďalšieho rozvoja SHR a podpora ich podnikania závisí od odstraňovania bariér. Prekážky sú zjavné najmä v legislatívnej a administratívnej činnosti. Pri začatí podnikania by bolo veľkou výhodou pre SHR zníženie finančného zaťaženia. Pre následný rozvoj je dôležité zvýšenie vzdelanosti a informovanosti SHR.

Cieľom bakalárskej práce bola analýza súčasného stavu SHR, následné zistenie pozitívnych a negatívnych faktorov ovplyvňujúcich súčasný stav a definovanie brániacich prekážok rozvoja.

Samostatne hospodáriaci roľníci v meste Skalica využili pri svojom podnikaní všetky výhody, ktoré im mesto ponúklo, a to:

- priaznivé pôdno – klimatické podmienky pre poľnohospodársku výrobu
- zachovanie a úspešné pokračovanie v tradícii mesta – vinohradníctve
- rozvojové aktivity mesta so zameraním na cestovný ruch, výsledkom čoho je získaný titul Mesto roka 2009

S výhodami, ktoré pomohli SHR v rozvoji ich podnikania, pôsobili taktiež nevýhody:

- výrazný pokles poľnohospodárskej výroby v meste i jeho okolí
 - dodnes nevyjasnené vlastnícke vzťahy
 - zastaraný strojový park
-

Do budúcnosti je potrebné aby sa i naďalej pri rozhodnutí pre podnikanie formou SHR využíval potenciál regiónu, jeho pôdno – klimatické podmienky vhodné pre poľnohospodársku výrobu. Práve tento potenciál by mal i naďalej motivovať k podnikaniu na pôde. Tradície mesta ako je výroba kvalitného vína spojená s degustáciou „Skalického trdelníka“, láka mnohých turistov k návšteve a prehliadke tohto mesta. Pre samostatne hospodáriacich roľníkov je potrebné využiť tieto ale i iné tradície na zviditeľnenie seba i svojho podnikania. Zapojenie svojho podnikania do rozvoja cestovného ruchu mesta, je jednou z možností ako získať nových zákazníkov pre odbyt produktov.

V neposlednom rade je dôležité zamerať sa na ľudský potenciál a kvalifikované pracovné sily pre rozvoj podnikania. Značný odchod odborníkov do iných miest alebo krajín sa stáva brzdiacim faktorom rozvoja podnikania.

Využívanie poradenských aktivít s účelom zvýšenia informovanosti SHR o možnostiach využitia odbornej pomoci v otázkach pestovania plodín a chovu zvierat, rozvoja ich podnikania, ako aj odovzdávanie si dobrých rád a skúseností medzi sebou je v meste značne nedostatočné.

O možnostiach a pravidlách využívania podporných prostriedkov pre samostatne hospodáriacich roľníkov ako zo strany štátu, tak po vstupe do Európskej únie i z jej rozpočtu, by mal byť zriadený informačný systém, na základe ktorého by sa SHR o týchto možnostiach dozvedeli a bola im následne poskytnutá pomoc, pri administratívnej činnosti potrebnej pri žiadosti o určitú podporu.

Veľmi dôležitá je pomoc a rýchlejšie vysporiadanie majetkových vzťahov, nakoľko mnoho vlastníkov pôdy ešte dnes zápasí s úradmi o svoje práva.

Finančná pomoc na obnovu strojového parku je nevyhnutná každý deň viac a viac. Úverová politika by mala v týchto prípadoch vychádzať v ústrety SHR.

ZÁVER

Cieľom bakalárskej práce bolo pomocou dotazníkového prieskumu a osobných rozhovorov analyzovať súčasný stav podnikania v poľnohospodárstve v meste Skalica a jeho okolí, pričom hlavný dôraz bol upriamený na samostatne hospodáriacich roľníkov. Prieskum bol uskutočnený u vybraných desiatich respondentov, ktorí boli ochotní spolupracovať. Súčasný stav sa hodnotil za obdobie posledných troch rokov.

Úspešnosť každého podnikateľa závisí od schopnosti reagovania a prispôsobenia sa novým možnostiam trhu.

Poloha mesta Skalice má veľmi priaznivé podmienky pre podnikanie v poľnohospodárstve. Mnohí jej obyvatelia po transformácii poľnohospodárstva využili možnosť a zapísali sa na meste Skalica ako samostatne hospodáriaci roľníci. Postupom času však značná väčšina týchto samostatne hospodáriacich roľníkov upúšťa od tejto formy podnikania. Z hlavného zamestnania prechádzajú na vedľajšie zamestnanie. Najmä staršia generácia okolo 50-tych rokov sa venuje tejto forme podnikania. Z radov mladšej a následníckej generácie sa neprejavuje záujem o podnikanie touto formou ani v tomto odvetví.

Výmera obhospodarovanej pôdy bola vyčíslená na 16,37 ha, z čoho 11,53 ha tvorila vlastná pôda. Výmera obhospodarovanej pôdy od začiatku podnikania po dnes značne klesla, i keď v rámci nami sledovanom období bol jej stav konštantný a záujem o rozšírenie výmery u niektorých samostatne hospodáriacich roľníkov bol značný. O rozšírenie výmery v budúcnosti majú záujem traja respondenti a to o výmere 5,2 ha. Vlastníctvo a využívanie zastaraného strojového parku sťažuje prácu podnikateľom a predlžuje potrebný čas na vykonanie určitej práce.

Z poľnohospodárskej rastlinnej výroby malo značné zastúpenie pestovanie pšenice a jačmeňa, v ktorom rok 2009 zaznamenal rapídne zvýšenie produkcie. Ďalšie plodiny ako kukurica a kýmna repa sa pestovali vo veľmi malom množstve. Živočíšna výroba sa vyznačovala chovom ošípaných a hydiny.

Veľmi dôležité bolo vyhodnotenie údajov o podporných prostriedkoch. Vzhľadom k veľkému počtu možností, ktoré umožňujú poľnohospodárom žiadať

o jednotlivé druhy podpôr poskytovaných podnikateľom na poľnohospodárskej pôde, túto možnosť využili len traja respondenti.

Zo zistených skutočností vyplýva, že podnikanie v prvovýrobe v meste Skalica formou samostatne hospodáriacich roľníkov nesie so sebou značné nedostatky. Samostatne hospodáriaci roľníci, znižujú výmery obhospodarovanej pôdy, z hlavného zamestnania sa postupom času stáva vedľajšie. Príčinou je nedostatočný odbyt zo strany zákazníkov v priamom predaji, ale aj v predaji väčšieho množstva nákupnej organizácii za primeranú sumu, ktorá by pokryla náklady.

POUŽITÁ LITERATÚRA

ADAMOVIÁ, Mária a kol. 2005. *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*. Lučenec: PS-Line, 2005, 960 s. ISBN 80-969388-8-6.

BAUMGARTNEROVÁ, Eva. 1999. *Podnikateľská úspešnosť malých a stredných podnikateľov rezortu pôdohospodárstva*. Bratislava: VÚEPP, 1999. 19s . ISBN 80-8058-146-0.

BECÍK, Branislav. 2004. Analýza výsledkov hospodárenia SHR. In *Zborník vedeckých prác: Medzinárodné vedecké dni 2004 „Európska integrácia – výzva pre Slovensko“*. Nitra: SPU, 2004. ISBN 80-8069-355-0, s. 33.

BEZÁKOVÁ, Lýdia a kol. 2008. *Základy práva*. 1. upravené vyd. Nitra: SPU, 2008.124 s. ISBN 978-80-552-0153-5.

BIELIK, Peter. 2006. *Podnikové hospodárstvo*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2006. 319 s. ISBN 80-8069-698-5.

BOJŇANSKÁ, Kristína. 2004. Dopady agrárnej politiky EÚ na slovenské poľnohospodárstvo. In *Zborník vedeckých prác: Medzinárodné vedecké dni 2004 „Európska integrácia – výzva pre Slovensko“*. Nitra: SPU, 2004. ISBN 80-8069-355-0, s. 39.

BOŽÍK, Marian a i. 2009. *Ekonomika trvalo udržateľného rastu poľnohospodárstva, potravinárstva a vidieka SR*. Bratislava: VÚEPP, 2009. 68 s. ISBN 978- 80-8058-503-7.

BUCHTA, Stanislav – FEDERIČOVÁ, Zuzana. 2009. Dopady projektových podpôr programových dokumentov na rozvoj poľnohospodárstva vidieka. In *Ekonomika poľnohospodárstva*. ISSN 1335-6186, 2009, roč. 9, č. 1, s. 4-5.

CZILLINGOVÁ, J. 1998. Možnosti úverovania poľnohospodárskych podnikov. In *Zborník vedeckých prác: Medzinárodné vedecké dni ´98*. Nitra: SPU, 1998, ISBN 80-7137-484-9, s. 159.

ČIERNA, Zuzana - SERENČEŠ, Peter - BARTOVÁ, Zuzana. 2008. Vplyv zadlženosti poľnohospodárskych firiem hospodáriacich v rôznych prírodných podmienkach na ich rentabilitu. In *Acta oeconomica et informatic*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 18-23.

DAŇKO, Jozef a kol. 2003. *Podnikanie*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2003.163 s. ISBN 80-8069-189-4.

GOZORA, Vladimír. 2005. *Podnikový manažment*. 3. vyd. Nitra: SPU, 2005. 190 s. ISBN 80-8069-462-1.

GUBOVÁ, Mária. 2003. Transformácia podnikov poľnohospodárskej prvovýroby. In *Vývojové tendencie štrukturálnych zmien v poľnohospodárskej prvovýrobe*. Bratislava: VÚEPP, 2003. ISBN 80-8053-300-5, s.14-15.

HACHEROVÁ, Žofia a i. 2003. *Majetok a kapitál v podnikoch poľnohospodárskej prvovýroby*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2003. 102 s. ISBN 80-8069-296-3.

Kolektív autorov. 2008. Príručka pre žiadateľa o poskytovanie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2007 – 2013. Nitra: NOI. 280 s. ISBN 978-80-89088-63-8.

LETTRICH, Roman. 2005. Roľníci by mal viac myslieť na budúcnosť. In *Roľnícke noviny*. 2005, roč. 76, č. 7, s. 5.

LETTRICH, Roman. 2010. Daň z pôdy – je to vec dohody. In *Roľnícke noviny*. 2010, roč. 81, č. 7, s. 5.

MAJÚCHOVÁ, Helena – NEUMANNOVÁ, Anna. 2004. *Podnik a podnikanie*. Bratislava: SPRINT, 2004. 240 s. ISBN 8089085334.

MALEJČÍK, Albín. 2008. *Základy manažmentu*. 3. vyd. Nitra: SPU, 2008. 162 s. ISBN 978-80-552-0132-0.

Ministerstvo pôdohospodárstva SR. 2007. Popis súčasného stavu – Poľnohospodárstvo. In Plán rozvoja vidieka Slovenskej republiky. 2007 (cit 2010-03-03) Dostupné na internete:

<http://www.land.gov.sk/sk/index.php?navID=45&t=MPSR&q=shr&np=4&m=all&ps=10&wm=wr&dt=>

MIŽIČKOVÁ, Ľudmila. 2001. Podnikateľská činnosť samostatne hospodáriacich roľníkov vo vybraných regiónoch. In *Zborník referátov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: Súčasný problémy rozvoja vidieckeho priestoru*. Nitra: SPU, 2001. ISBN 80-8069-017-0, s. 111, 115.

MIŽIČKOVÁ, Ľudmila. 2003. Podnikateľská úspešnosť malých a stredných podnikov v rokoch 2000 – 2002. In *Zborník vedeckých príspevkov z riešenia vecných problémov hlavných úloh inštitucionálneho výskumu v rokoch 2000 – 2002*. Nitra: SPU, 2003. ISBN 80-88943-20-5, s. 59.

MIŽIČKOVÁ, Ľudmila – UBREŽIOVÁ, Iveta. 2004. Podnikateľská úspešnosť samostatne hospodáriacich roľníkov v Slovenskej republike. In *Acta oeconomica et informatica*. ISSN 1335-2571, 2004, roč. 7, č. 1, s. 25-28.

MIŽIČKOVÁ, Ľudmila. 2005. Porovnanie vybraných faktorov podnikateľskej úspešnosti samostatne hospodáriacich roľníkov a európskych farmárov. In *Zborník z VK: Riešenie vybraných manažérskych a marketingových problémov v agropotravinárstve*. Nitra: SPU, 2005. ISBN 80-8069-510-5, s. 19-20.

MIŽIČKOVÁ a kol. 2005. *Základy manažmentu*. 2. vyd. Nitra: SPU, 2005. 96s. ISBN 80-8069-608-X.

MIŽIČKOVÁ, Ľudmila – UBREŽIOVÁ, Iveta. 2007. *Podnikanie malých a stredných podnikov*. 1. vyd. Nitra: SPU, 2007. 108 s. ISBN 978-80-8069-877-5.

Nariadenie vlády SR č. 389/2005 z 24. augusta 2005 o správnej farmárskej praxi.

Nariadenie vlády SR č. 435/2006 z 21. júna 2006 o podmienkach poskytovania platieb na agroenviromentálne opatrenia.

ROVNÝ, Patrik. 2003. Zhodnotenie vplyvu vstupu Slovenska do Európskej únie na úroveň výkonnosti a príjmu fariem. In *Zborník vedeckých príspevkov z riešenia vecných problémov hlavných úloh inštitucionálneho výskumu v rokoch 2000 – 2002*. Nitra: SPU, 2003. ISBN 80-88943-20-5, s. 79.

SERENČEŠ, Peter. 2003. Prispôsobenie podporného finančného systému v prechodných podnikateľských štruktúrach PPOK. In *Zborník vedeckých príspevkov z riešenia vecných problémov hlavných úloh inštitucionálneho výskumu v rokoch 2000 – 2002*. Nitra: SPU, 2003. ISBN 80-88943-20-5, s. 87.

SERENČEŠ, Peter – TÓTH, Marián – ČIERNA, Zuzana. 2009. Dotácie v poľnohospodárstve a ich vplyv na výsledok hospodárenia poľnohospodárskych podnikov na Slovensku. In *Acta oeconomica et informatica*. 2009, roč. 12, č. 1, s. 1-5.

SERMEK, Robert. 2005. Príjmy európskych roľníkov sa budú zvyšovať. In *Roľnícke noviny*. 2005, roč. 76, č. 4, s. 2.

VARŠÁNIK, Štefan. 2010. Zvýhodnený predaj z dvora. In *Roľnícke noviny*. 2010, roč. 81, č. 11, s. 5.

ZOBORSKÝ, Ivan. 2006. *Ekonomika poľnohospodárstva*. 1. prepracované vyd. Nitra: SPU, 2006. 319 s. ISBN 80-8069-758-2.

Zákon č. 219/1991 Zb. zo 17. mája 1991, ktorým sa mení a dopĺňa č. 105/1990 Zb. o súkromnom podnikaní občanov.

Zákon č. 229/1991 Zb. z 21. mája 1991 o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku.

Zákon č. 240/1998 Zb. z 13. mája 1998 o poľnohospodárstve a o zmene a doplnení ďalších zákonov.

Zbierka zákonov č. 513/1991 Obchodný zákonník.

PRÍLOHY

DOTAZNÍK PRE SAMOSTATNE HOSPODÁRIACICH ROĽNÍKOV

Všeobecné informácie:

Pohlavie: a) muž b) žena

Vek :

Najvyššie dosiahnuté vzdelanie: a) základné

b) stredné odborné

c) stredné s maturitou

d) vysokoškolské

e) iné, aké

Prečo ste sa rozhodli pre túto formu podnikania?

.....
.....
.....

V čom vidíte jej výhody ?

.....
.....
.....

Od ktorého roku súkromne hospodárite :

Táto forma podnikania je pre vás: a) hlavné zamestnanie

b) vedľajšie zamestnanie

c) záľubu

d) iné, aké

Celková výmera vami obrábanej poľnohospodárskej pôdy v ha:

.....

v členení a) vlastná

b) prenajatá od súkromnej osoby

c) iná, aká.....

Chceli by ste v budúcnosti rozšíriť výmeru vami obrábanej pôdy:

a) áno b) nie

ak áno, o koľko ha

Uveďte štruktúru pôdneho fondu v ha za roky 2008 2009 2010

a) poľnohospodárska pôda (spolu)

b) orná pôda

c) lúky

d) pasienky

e) vinice

f) iné

Uveďte štruktúru rastlinnej výroby za roky 2007 2008 2009

a) pšenica

b) jačmeň

c) kukurica

d) krmná repa

Uveďte stavy zvierat v ks 2008 2009 2010

a) hovädzí dobytok

b) ošípané

c) kone

d) hydina

Pokiaľ sa zaoberáte inou činnosťou, uveďte akou

.....

Využívate pri svojej práci poradenské služby: a) áno b) nie

Ak áno, uveďte prosím aké

Koľko ľudí pracuje počas roka vo vašom podniku:

Koľko je z toho rodinných príslušníkov:

Koľko je z toho cudzích:

a) celoročných

b) sezónnych

c) brigádnických

Má vo vašom podnikaní kto pokračovať: a) áno, kto

b) nie

Popíšte štruktúru mechanizácie

DRUH

TYP

KS

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Akým spôsobom realizujete svoje produkty:

- a) zmluvne dohodnuté množstvo s nákupnou organizáciou
- b) priamy predaj
- c) inak, ako

Využili ste niektorú možnú formu podpory malého a stredného podnikania:

- a) áno
- b) nie

ak áno, o akú formu išlo

Čo by ste vy osobne navrhovali na zlepšenie situácie SHR vo vašom regióne:

.....

.....

.....

.....

.....

.....